

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Алла РАСТРИГІНА (Кіровоград)

В статті йдеться про дослідницьку складову професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта як вирішального фактора його підготовленості до професійної кар'єри. Окреслено можливості створення відповідних умов в мистецькому освітньому просторі ВНЗ та сформульовано основні завдання дослідницької діяльності сучасного фахівця-музиканта

В статье идет речь об исследовательской составляющей профессиональной подготовки будущего педагога-музыканта как решающего фактора в его подготовленности к профессиональной карьере. Очерчены возможности создания соответствующих условий в художественном образовательном пространстве ВУЗа, сформулированы основные задачи исследовательской деятельности современного музыканта-профессионала.

Ключові слова: професійна підготовка, дослідницька діяльність, дослідницька культура, суб'єктність, професійна кар'єра.

Постановка проблеми. В умовах зміни культурної парадигми, коли вирішальну роль набувають знання й когнітивні здібності людини, що необхідні для ефективної організації інноваційної діяльності в будь-якій сфері, перед сучасною мистецькою освітою також постає питання підготовки фахівців нової генерації, здатних бути конкурентноспроможними в сучасному швидкозмінюваному світі.

Згідно офіційних документів Європейської комісії, вирішальним фактором європейської конкурентноспроможності фахівця є навченість дослідницькій діяльності [1, р.51,52]. Відтак, інновації в галузі мистецької освіти мають бути пов'язані не тільки з удосконаленням освітніх, виховних та навчальних процесів, а й з розвитком її дослідницької складової, оскільки саме остання здатна забезпечити підготовленість мабутьних фахівців-музикантів до професійної кар'єри.

Розкриття можливостей створення відповідних умов у освітньому мистецькому просторі ВНЗ є метою даної статті.

Виклад основного матеріалу. Щодо загальної картини, дослідницька діяльність студентів сьогодні вже має ознаки пізнавальної системи, що забезпечує функціонування інноваційного мистецького простору ВНЗ, спрямованого на розкриття творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця-музиканта не тільки у сфері мистецтва, а й в процесі його науково-пошукової діяльності. Це забезпечується як в рамках навчального процесу, де дослідницька діяльність є обов'язковою складовою в системі підготовки фахівця-музиканта й передбачає підготовку і захист курсових та кваліфікаційних робіт з фаху, так і в процесі його позанавчальної діяльності, де кожний із студентів має можливість приймати участь у наукових студентських гуртках та проблемних групах.

Паралельно до навчального процесу, студенти приймають активну участь у студентських науково-практичних конференціях різного рівня, від внутрішніх та міжвузівських до міжнародних, а також конкурсах, фестивалях, олімпіадах, публікують результати своїх наукових пошуків у наукових виданнях. В поточному навчальному році студенти магістеріуму стали ще й організаторами студентської науково-практичної конференції, що започаткована шість років тому кафедрою вокально-хорових дисциплін і методики музичного виховання й в рамках якої щорічно проводиться конкурс диригентів.

Щодо курсових та кваліфікаційних робіт студентів, то в основу їхнього виконання покладено модель навчання дією (Р.Реванс), метою якої є подолання розриву між теорією (знання) та практикою (діяльність). В рамках цієї моделі майбутні фахівці-музиканти під керівництвом провідних фахівців кафедри працюють над реальними завданнями, вчаться критично мислити, мають вибір щодо прийняття власних рішень й беруть відповідальність за них. Маємо констатувати, більшість студентів, що починали дослідницьку роботу в наукових гуртках та проблемних групах, продовжують свою пошукову діяльність на рівні курсових робіт, а їхні наукові розвідки в рамках кваліфікаційних робіт стають основою для майбутніх дисертаційних досліджень. Показником якості науково-дослідницької роботи студентів стають їхні перемоги на міжнародних студентських олімпіадах, конкурсах, стипендіальній програмі «Завтра.UA».

Дослідна діяльність студентів передбачає сформованість їхньої дослідницької культури, зокрема, розвиток здібностей й особистісних якостей студента, що зумовлюють успішний науковий пошук, набуття системи ціннісних орієнтирів та актуальних знань щодо характеру

пошукової діяльності як творчої, продуктивної, спрямованої на пошук оригінальних й ефективних рішень, а також сформованість необхідних дослідницьких умінь.

Особливо це стосується студентів магістеріуму, кваліфікаційна характеристика яких передбачає сформованість дослідницьких компетенцій як в процесі теоретичного опрацювання вибраної проблеми дослідження, так і в період передбаченої навчальним планом асистентської практики, де кожен із них має навчитись самостійно розвивати свою ідентичність, організовувати процес власного учіння в умовах навчальних спільнот, групового розв'язання проблем та індивідуального виконання творчих завдань. Осмислюючи власний досвід професійної діяльності, майбутній фахівець буде та вдосконалює унікальне розуміння себе як педагога-музиканта.

Метою наших наукових розвідок щодо підвищення ефективності процесу підготовки студента-магістранта як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, що стає запорукою його успішної професійної кар'єри, є вдосконалення дослідної складової його освітньо-професійної програми, що відбувається в рамках започаткованого кілька років тому проекту: «Віват, маістри!»[2].

Теоретичне обґрунтування та розгортання проекту відбувалось у відповідності до складових чинної освітньо-професійної магістерської програми й перш за все, було спрямовано на формування дослідницької культури маістра як фахівця, підготовка якого за своєю фундаментальністю, має здійснюватися на більш глибинному рівні, ніж це потрібно для кваліфікації бакалавра або ж спеціаліста.

Сформованість дослідницької культури студента передбачає набуття певної системи ціннісних орієнтирів й необхідних дослідницьких компетенцій, оволодіння традиційними й інноваційними підходами, розвиток певних здібностей й особистісних якостей, що зумовлюють успішний науковий пошук.

Осмислення мети підготовки фахівця, що отримує кваліфікацію маістра, дало змогу сформулювати основні завдання науково-дослідницької підготовки спеціаліста такого рівня. А саме: усвідомлення характеру пошукової діяльності як творчої, продуктивної, спрямованої не тільки на отримання інформації, а й на її створення, на пошук оригінальних й ефективних рішень; загальнонаукова та предметна ерудованість, а також загальнокультурний кругозір; наявність особистісного творчого потенціалу, здатності до нестандартних підходів і рішень, вольових й морально-психологічних якостей; оволодіння методологією наукового пошуку, як теоретичного, так і практичного; володіння дослідницькими технологіями, тобто основними процедурами

дослідження, послідовністю операцій і дій, методиками й алгоритмами діяльності.

Аналізуючи зміст існуючих навчальних планів і програм, організації й методів роботи зі студентами, що отримують кваліфікацію "магістр", ми прийшли до висновку, що головною причиною проблеми недостатньої обізнаності випускників у цьому напрямку є відсутність спеціальної спрямованості на підготовку студента-магістранта як суб'єкта дослідницької діяльності.

Тобто, мистецький освітній простір ВНЗ, що традиційно спрямовувався на масову підготовку фахівця хоча поступово й набуває певних змін, організація ж дослідницької діяльності студента в ньому все ще залишається на недостатньому рівні. В навчальних планах і програмах освіти магістрів загалом й мистецької освіти зокрема, не окреслено завдання формування дослідницької культури студентів; посібники, що рекомендуються студентам-магістрантам, не мають необхідної й достатньої інформації щодо розвитку дослідницьких компетенцій; в процесі асистентської практики студентам не надається можливість зайняти позицію суб'єкта дослідницької діяльності.

Суб'єктність особистості визначається як усвідомлення й прийняття людиною положення про те, що тільки вона сама є головною енергетичною силою, джерелом і організатором власної діяльності, що несе відповідальність як за результати своєї праці, так і за власне професійно-особистісне зростання [3]. Вказана якість спрямовує особистість на вибір найбільш оптимальних і ефективних шляхів здійснення професійної діяльності в опорі на власну індивідуальність. Завдяки суб'єктності, особистість набуває здатності виявляти свою індивідуальність, активізувати власні духовні потенції.

Отже, дослідницька діяльність студента магістеріуму має спрямовуватись на формування у майбутнього фахівця спеціальних якостей, що визначають його суб'єктність й є необхідними для її ефективності. До таких якостей ми відносимо вмотивованість майбутнього фахівця, що визначається його бажанням досягти високого рівня професійного саморозвитку й самореалізації; потребу в отриманні знань, що необхідні для вирішення дослідницьких завдань у професійній діяльності; наявність уміння орієнтуватись в отримуваний інформації щодо необхідності її використання в побудові траєкторії наукового пошуку, а також уміння використовувати комплекс дослідницьких методів безпосередньо в практичній діяльності.

Реалізація проекту розрахована на послідовне й системне удосконалення дослідницької складової як в навчальній діяльності студентів, так і в процесі асистентської практики, яку магістранти

проходять в стінах музичного відділення мистецького факультету. Його головною метою є створення оптимальних умов для становлення й розвитку вищезазначених особистісних й професійних якостей майбутнього фахівця-музиканта.

Програма професійної магістерської підготовки майбутніх педагогів-музикантів здійснюється за такими напрямками:

Теоретично-дослідницька робота:

- знайомство з існуючими концепціями мистецької освіти, художньої дидактики, з сучасною філософією освіти, принципами педагогіки свободи та музичної педагогіки, інноваційними методами викладання;
- вивчення наукової літератури, що поглиблює знання щодо викладання спеціальних фахових дисциплін, знайомство з інноваційними педагогічними технологіями у музичній педагогіці;
- науково-пошукова діяльність з метою обґрунтування теоретичних засад та актуальності обраної для дипломного проекту проблеми дослідження;
- ознайомлення з окремими положеннями про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах та чинними програмами з фахових дисциплін;
- вивчення навчальних і робочих програм та ознайомлення з навчально-методичними комплексами з фахових дисциплін, що складені професорсько-викладацьким складом кафедри;
- узагальнення передового педагогічного досвіду провідних викладачів кафедр мистецького факультету.

Практично-дослідницька робота:

- створення портфоліо для репрезентації професійного зростання та вдосконалення студента протягом навчання й проходження асистентської педагогічної практики;
- розробка та презентація творчого проекту відповідно до фахової спеціалізації студента-магістранта;
- самоаналіз власної готовності до самореалізації в музично-педагогічній діяльності;
- дослідно-експериментальна робота з проблеми наукового дослідження;
- підготовка наукового повідомлення по підсумкам асистентської практики та результатам виконання поставлених музично-педагогічних завдань;
- внесення пропозицій щодо удосконалення асистентської практики як засобу професійної підготовки майбутніх викладачів ВНЗ.

Практично-педагогічна робота:

- відвідування магістрантами лекційних, семінарських, практичних та занять зі спеціальних фахових дисциплін, що проводяться досвідченими викладачами кафедр мистецького факультету;
- підготовка лекційних, індивідуальних, практичних або семінарських занять з спеціальних фахових дисциплін (на першому етапі – за допомогою викладача-методиста, на другому – самостійно);
- проведення розроблених лекційних, індивідуальних, практичних або семінарських занять із спеціальних фахових дисциплін зі студентськими групами;
- оволодіння сучасними інтерактивними методами викладання предметів спеціального фахового циклу;
- активна участь в університетських та факультетських науково-практичних конференціях, творчих звітах, концертах та інших позанавчальних заходах.
- самоаналіз проведеної наукової та навчально-виховної роботи в період асистентської практики;
- складання письмового звіту.

Висновок. Таким чином, досвід організації студентської наукової роботи на мистецькому факультеті та реалізація започаткованого нами проекту щодо удосконалення дослідницької складової в підготовці педагога-музиканта, дають змогу стверджувати, що застосування принципу освіти через науку в мистецькому освітньому просторі ВНЗ допомагає творчому саморозвитку, самоствердженню та самовираженню майбутнього фахівця, дозволяє йому проявити організаторські та лідерські здібності та реалізувати свій науковий потенціал, що є вирішальним фактором його підготовленості до професійної кар'єри.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Developing Foresight for the Development of Higher Education: Research Relations in the Perspective of the European Research Area (ERA)/ by Prof. Etiennea Bourgeois // Final Report of the Strata-Etan Expert Group. Brussels; European Commission, Directorate-General for Research. Init RTD-K.2 2002

2. Растригіна А.М. Віват, маїстри! : навчально-методичний посібник для студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів. – Кіровоград, 2009 – 164 с.

3. Белошицкий А.В., Бережная И.Ф. Становление субъектности студентов в образовательном процессе вуза //Педагогика. – №5 -2006.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Растригіна Алла Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: модернізація музично-педагогічної освіти в Україні.